Maria Onofraş

UZUL SUBSTANTIVELOR „DENUMIRI DE OCUPAȚII”

O trăsătură distinctivă a oricărei limbi este caracterul ei social, ceea ce înseamnă că limba nu numai că se prezintă ca mijloc principal de comunicare între oameni, ci reflectă dezvoltarea economică, politică şi culturală a societății. Circumstanțele de ordin social ne permit să prezentăm, în cele ce urmează, o scurtă inventariere a substantivelor „denumiri de ocupații”, precum şi încercarea de a observa uzul actual al acestor substantive, posibilitățile de combinare în sintagme, urmărind şi reflectarea fenomenului în presa periodică actuală.

1) În dicționarele de orice tip substantivele „denumiri de ocupații” sunt incluse aproape în întregime cu forma inițială de masculin, nearticulat, singular, cazul nominativ: *bancher, expert, geolog, miner, pompier* etc. Teoretic, majoritatea din ele prezintă opoziția de gen masculin/feminin, dat fiind suportul real, natural, adică existența ființelor de ambele sexe care profesează aceste îndeletniciri: *operator – operatoare, revizor – revizoare, jurnalist – jurnalistă, sculptor – sculptoriță* etc. În realitate însă există situații când concordanța dintre gen nu este realizată, producându-se astfel o anumită reticență față de unele formații, în special, cele feminine. Cauzele sunt următoarele:

a) formațiile masculine exprimă mai întâi de toate noțiuni generale despre om – starea lui socială, profesională, indiferent de gen şi de aceea au un diapazon funcțional mai larg: *ea este chirurg, se caută strungari.* Cu alte cuvinte, forma masculină poate fi folosită şi pentru indicarea persoanei de sex feminin, şi pentru desemnarea generalizată a persoanelor ce au profesia dată. Se particularizează o profesie sau o funcție atunci când se face referire direct la o persoană de genul feminin. *Doamna X, consilieră la…*;

b) în cercetările anterioare era răspândită ipoteza cum că unele profesii, exercitate exclusiv de femei, sunt ocupații uşoare, accesibile şi nu reclamă o calificare deosebită: *lenjereasă, cameristă, cusătoreasă, modistă, brodeză*, *dădacă, menajeră, infirmieră* etc. Progresul tehnico-ştiințific favorizează pătrunderea femeilor în cele mai diverse domenii de activitate şi limba este pusă în fața necesității de a furniza termeni noi – substantive feminine „denumiri de ocupații” cu o calificare anumită – *stewardesă, cosmeticiană, asistentă medicală* etc. Acest grup de „ocupații” nu face obiectul unei clasificări în funcție de existența sau inexistența formei echivalente de masculin, deoarece aspectul nu creează probleme vorbitorilor de limbă română (nimeni nu s-ar simți tentat să spună *frate medical, analistă politică* etc.).

Există substantive „denumiri de ocupații” de genul masculin, care până nu demult nu aveau corespondente feminine, întrucât se credea că ocupația dată este caracteristică doar bărbaților sau dacă erau exercitate şi de femei, apoi într-un număr foarte mic, din această cauză forma feminină nu-şi avea rostul – *cameraman, dealer, broker,*

BDD-A6690 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:43 UTC)

chirurg, manager, bijutier, dispecer etc. Pe măsură ce procesele de muncă se diversifică şi se automatizează, profesiile pot fi exercitate atât de bărbaţi, cât şi de femei. De exemplu, *cameramană, dispeceră* etc. Formaţiile *dealeriţă, brokeriţă, manageriţă, ministră* etc. atestate în presa periodică [2; 78] fac parte din limbajul familiar (*ministră*), unele se folosesc cu o nuanţă ironică (*ministresă, manageriţă*).

2. Alt aspect important pentru domeniul care ne preocupă îl constituie pluralul acestor substantive. Fiind o categorie socioprofesională, „denumirile de ocupaţii" sunt utilizate rar la plural, cunoscând un avânt vizibil mai ales în anunţurile publicitare pentru angajări. De exemplu, *angajăm mecanici, electricieni, fierari-betonişti* etc. Apariţia unui obiect, instrument, dispozitiv etc. atrage după sine şi necesitata de a denumi aceste obiecte, totodată şi persoana care le-ar mânui. Astfel, substantivele din acest grup care se desprind de denumirile identice ale maşinilor, aparatelor, instrumentelor ce îndeplinesc funcţii similare cu cele ale omului în procesul de muncă, fac un plural diferit, dezintegrarea semantică fiind secundată de diferenţierea de gen [3; 2]. De exemplu, **marcator** I **marcatori** *m.* Persoană … şi **marcator** II **marcatoare** *n.* Unealtă. … Utilizarea corectă a opoziţiei de număr are o mare importanţă, deoarece fenomenul este legat de diferenţierea morfologică şi de diversificarea semantică, având la origini tendinţa bine cunoscută încă din latina populară, tendinţă care stă la baza clasificării substantivelor după genuri.

3. S-a menţionat deja că substantivele „denumiri de ocupaţii" se folosesc la nominativ, singular, nearticulat. Ele însă cer formă articulată a componentelor sintagmei. Atunci când substantivul „denumire de ocupaţie" este urmat de un alt substantiv într-o sintagmă, acesta din urmă capătă formă articulată cu articol enclitic – *formator la formarea mecanică, mecanic la întreţinerea şi repararea aparatelor radio, operator la punctul de comandă* etc., când însă substantivul „denumire de ocupaţie" este urmat de determinanţi adjectivali, aceştia sunt nearticulaţi [1; 23], de exemplu, *revizor comercial, vânător profesionist, reprezentant tehnic şi comercial* etc.

Coeziunea sintagmei este asigurată şi prin diferite prepoziţii, mai ales **în, la**, conjuncţia **şi**. Alegerea prepoziţiei pentru contextul de comunicare poate fi dictată de semantica numelui regent care impune o prepoziţie [4; 184]. De exemplu, prepoziţia **la** se foloseşte atunci când stă înaintea unui substantiv ce denumeşte un aparat, un mecanism – *maşinist la centrale electrice mobile, motorist la agregate de ciment* etc. [5]. La rândul ei, prepoziţia poate cere un anumit caz şi uneori o formă a numelui (articulată cu articol hotărât sau nehotărât, la singular sau la plural), în felul acesta, prepoziţia, ca instrument gramatical, dă contur sintagmei în care dictează şi ea nişte reguli.

Prepoziţia **în** arată: a) locul – *operator în sala de cazane, operator în secţia de pregătire a nutreţurilor* etc.; b) modul de prelucrare – *gravor în metal, cioplitor în piatră* etc.

Conjuncţia coordonatoare **şi** arată asocierea obiectelor şi coexistenţa acţiunilor, dar este folosită foarte rar – *bijutier şi estimator de podoabe, turnător şi formator de piese din sticlă, dozator şi alcătuitor amestecuri de azbest.* Astăzi astfel de substantive se scriu prin cratimă: *bijutier-estimator, turnător-formator, electrician-montator, dispecer-*

BDD-A6690 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:43 UTC)

distribuitor etc. Se observă oscilații şi în folosirea prepozițiilor din structura sintagmelor. De exemplu, *funcționar la biroul servicii sociale,* dar şi *funcționar serviciul de paşapoarte.*

Absența prepozițiilor în aceste cazuri este rezultatul tendinței de economie în limbă care se manifestă prin faptul că vorbitorii selectează cele mai raționale mijloace pentru comunicare, ceea ce corespunde aspirațiilor vorbitorilor contemporani care tind spre concentrarea maximă a potențialului informativ al unui text.

Aspectele semnalate pun în discuție necesitatea utilizării corecte a acestor cuvinte care se supun şi ele, după cum am văzut, normelor limbii literare standard.

Referințe bibliografice

1. Dragoş Vlad Topală. *Probleme de gramatică în clasificarea ocupațiilor din România.* În: Limba Română. Bucureşti, 2004, nr. 1-2.

2. Leu Violeta. *Nume de profesiuni noi în limba română. Uzul actual al sufixelor moționale.* În: Limbă şi literatură. Vol. I-II. Bucureşti, 2011.

3. Bahnaru Vasile. *Dicționar de omonime.* Chişinău, Ştiința, 2005.

4. Cartaleanu Tatiana, Cosovan Olga. *Româna pentru toți.* Bucureşti-Chişinău, Litera Internațional, 2003.

5. *Denumiri de profesii şi ocupații.* Dicționar rus-român. Chişinău, CNT, 2000.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6690 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:43 UTC)